

حکمت و هنر اسلامی در تشعیر (با تاکید بر تشعیر دوره تیموری و صفوی)

محمد اعظم زاده، هنگامه شاهقلی دستگردی

استادیار گروه صنایع دستی و پژوهش هنر، دانشکده هنر و معماری دانشگاه مازندران

دانشجوی کارشناسی ارشد صنایع دستی و پژوهش هنر، دانشکده هنر و معماری دانشگاه مازندران

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۹/۲۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۳۰

چکیده

هنر اسلامی، هنری نیست که فقط به مسائل مذهبی اسلام مرتبط باشد. اصطلاح «اسلامی» نه تنها به مذهب بلکه به فرهنگ غنی و متنوع مردمان سرزمین‌هایی که آیین اسلام در آن رواج دارد اشاره می‌کند. حکمت هنر اسلامی حقیقتی است از صور گوناگون عالم هستی که حقیقت وجود این صورتها در قالب نگارگری، خوشنویسی و ... به منصفه ظهور می‌رسد. هنری که از ذات وجود انسان پاک سرشت بر می‌خیزد و هر چه هنرمند بیشتر به تهذیب نفس و وجود خود بپردازد هنرش بیشتر بر لوح و ضمیر انسان‌ها تأثیر می‌گذارد و ماندگارتر است. ایران مهد فرهنگ، هنر و تمدن است از این رو هنرهایی که با ادبیات، شعر و کتابت ارتباط دارد در دوران مختلف تاریخی به کامل‌ترین و عمیق‌ترین وجه آن شکل می‌گیرد. هنر کتاب‌آرایی و تزئین نوشته‌ها از دیر باز در ایران رواج داشته است. قرآن‌ها و نسخ ادبی و علمی فراوانی از دوران مختلف نشان‌دهنده همین موضوع است. تشعیر یکی از هنرهایی است که به طور اخص در کتاب‌آرایی کاربرد دارد و برای آرایش و زیباتر کردن کتاب‌ها و آثار ادبی و مقدس به کار می‌رود. تشعیر اصطلاح و روشی در تذهیب و نقاشی ایرانی یا نگارگری است که در آن آرایش کتاب یا قطعات خط و مینیاتور و مرقعات استفاده می‌شود. در واقع تشعیر نوعی تزئین نسخ خطی است که در حاشیه نسخ یا مرقعات، معمولاً با یک یا دو و حتی با سه رنگ طلا انجام می‌گیرد. در این پژوهش بر آنیم که با مطالعه و بررسی تشعیر در دو دوره تیموری و صفوی به ارتباط حکمت و هنر اسلامی با این هنر ارزشمند بپردازیم. پژوهش به روش توصیفی و تحلیلی صورت گرفته و در پی آن است که به این پرسش ویژه پاسخ دهد که «ارتباط حکمت با هنر تشعیر چگونه است و بر اساس چه منطقی می‌توان این هنر را هنر حکمی برشمرد؟»

واژه‌های کلیدی: حکمت اسلامی، هنر اسلامی، کتاب‌آرایی، نگارگری، تشعیر